

DYK IN I BERÄTTELSEN - LÄSNING GER KRAFT

TURKU
ÅBO

FÖRORD

Bästa läsare,

Den här broschyren har gjorts upp utifrån handboken som skapats inom projektet Open the Door for Reading. Handboken utarbetades av fem städer, Göteborg, Bryssel, Bristol, Milano och Åbo under ett tvåårigt projekt med Erasmus+-finansiering. I handboken samlades idéer och information för europeisk föräldrar och yrkesutbildade om hur man kan stöda små barns språkliga utveckling och ge dem fäste i barnlitteraturrens värld.

Broschyren Dyk in i berättelsen är anpassad till det finländska samhället och kulturen. Broschyren följer den ursprungliga handbokens struktur: "Att läsa högt är den vackraste gåvan du kan ge barnet", "Läs åt barnet på ditt hjärtas språk", "Gör läsandet till en vardaglig rutin", "Läsestunden, den

bästa stunden" och "Läsandet öppnar dörrarna till världen". Varje avsnitt ger en ny synvinkel på berättelser i små barns liv. I varje del presenteras verksamhetsmetoder och -idéer både för barnfamiljer och för småbarnspedagogikens yrkesmänniskor.

I produktionen av Dyk in i berättelsen har deltagit utöver Open the Door for Reading-projektet även Åbo stad, kulturväsendet och IKI - Innovatiivisen kielikasvatuksen kartta ja kompassi. Aktiv aktör inom IKI-projektet har varit Åbo universitets delprojekt (IKI-TARU). Vi hoppas att broschyren kan vara en inspiration både för föräldrarna till små barn och för de som arbetar med barnen och föräldrarna.

Arbetsgruppen

INNEHÅLL

Förord	2
Berättandet och litteraturen bygger växelverkan	3
1. Barnet älskar din röst	4
2. Glöm inte ditt hjärtas språk	6
3. Berätta din historia och låt andra berätta	8
4. Läsestunden, den bästa stunden!	10
5. Boken är en dörr till nya världar	12
Till sist	14

BERÄTTANDET OCH LITTERATUREN BYGGER VÄXELVERKAN

BERÄTTANDET, LITTERATUREN OCH VÄXELVERKAN ÄR PÅ MÅNGA SÄTT SAMMANKOPPLADE.

I samband med barnlitteratur pratar man ofta om läskunnighet. Vid sidan av läskunnigheten är litteraturens betydelse dock så mycket mer omfattande och till exempel uppstår läsmotivationen framför allt genom upplevelser av betydelse. Litteraturen ger barnen information om mänskligheten och samhället, den tröstar och hjälper barnen att tro på att svårigheterna kan överkommas och att saker och ting kan bli bättre. Litteraturen underhåller, roar och illustrerar olika känslor.

Barnens och den vuxnas gemensamma litteraturförhållande byggs upp inte bara av en gemensam läsbar långsam stund utan även av goda diskussioner. Läsestunden är inte bara barnets. Det är även den vuxnas möjlighet att lugna ner sig, bekanta sig vid barnet, berätta och lyssna. Ibland är det svårt att sätta ord på saker. Litteraturen är en bro då man inte kan, förmår eller orkar säga.

En gemensam ramsa skapar en gemensam historia och en gemensam berättelse. Vi

har alla berättelser, våra liv byggs upp av berättelser. Det är viktigt att lära sig berätta sitt livs historia och förstå hur våra val inverkar. Vi lär oss att berätta av varandra och via litteraturen.

Ibland är berättelsen en vardaglig butiksresa, ibland en nervkittlande spännande berättelse om vår första skoldag. Vissa berättelser är sorgsna eller skrämmande. Då är det bra att höra att också andra har likadana berättelser och att de kan ha ett lyckligt slut. Att berätta är att synliggöra sina tankar. Vårt gemensamma liv byggs upp av olika berättelser. Med hjälp av den här handboken får du idéer för att bygga upp er gemensamma berättelse då när dina idéer sinar eller du behöver något nytt.

Kom ihåg att även små steg är viktiga.

De första stegen är ett lätt sätt att oberoende av åldersklass ge ett barns liv fler historier.

Tipsen **Ett hopp framåt** ger omväxling för familjer som redan blivit ivriga att läsa.

Avsnittet **För yrkesutbildade** är avsett för vuxna som arbetar med barn.

1. BARNET ÄLSKAR DIN RÖST

Verbal växelverkan är grunden för barnets utveckling och inläring. Situationer för växelverkan uppstår i många vardagliga situationer och stunderna behöver inte planeras på förhand. Växelverkan sker ibland på barnets, ibland på den vuxnes initiativ. Tidiga relationer bygger upp tilliten till andra människor och den egna förmågan att klara sig. En trevlig växelverkan sker i lugn och ro. Gemensamma stunder som baby bär långt in i framtiden. Det är viktigt att vara verkligt närvarande.

DE FÖRSTA STEGEN

- För låtsasdiskussioner med baby:n lyssna och svara på jollret
- Ramsor är ett bra sätt att bygga upp växelverkan. Kanske kommer du ihåg någon ramsa från lekarna i din barndom.
- Berätta för barnet vad du håller på med, vad som händer näst eller vad du känner. Beskriv vad du ser, vad du hör och vad du doftar. Fundera inte på om barnet förstår dig. Barnet njuter av din röst och lär sig sakteligen nya ord.
- Barnen gillar inte bara ramsor utan även sånger: barnsånger, vaggvisor eller den vuxnas favoritsång fast den sjungs falskt, i fel takt, många gånger om dagen.

ETT HOPP FRAMÅT

- Hjälp barnet att berätta genom att ställa öppna frågor och själv berätta om likadana saker. Bra frågor är till exempel följande:
 - Vad fick dig att le idag?
 - Bredvid vem åt du?
 - Vad skulle du vilja ändra på idag?
- Gå med i barnets lek. Lyssna till barnet och fråga om anvisningar.
- Leta upp bekanta bilder i böcker och prata om dem. Bilder finns även på andra ställen i miljön, i tidningar, reklam och på fotografier.
- På många orter finns det trevlig verksamhet för barn till exempel på biblioteket och familjecaféer.

LEK MED BARNET

**DET KOMMER EN LITEN MUS,
SOM LETAR EFTER ETT HUS.
INTE HÄR, INTE DÄR, MEN HÄR!
PIP!**

Berätta om barnets dag enligt de små grisarna:
Den lilla grisen åt gröt, den lilla grisen lekte med skallran osv.
Vid varje gris tar du varsamt tag i fingret eller tårna en i taget.

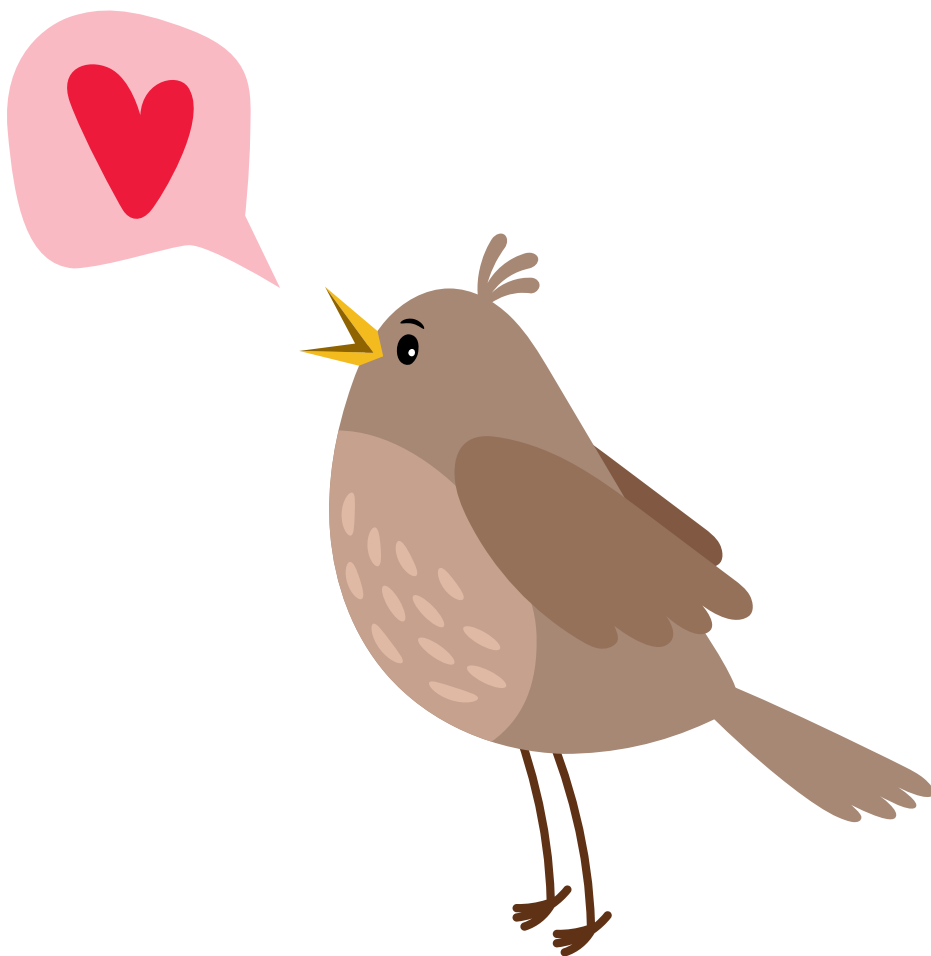
LEK MED!

Gå med fingrarna upp för barnets ben, kittla här och där. Avsluta med att kittla barnet i magen.

2. GLÖM INTE DITT HJÄRTAS SPRÅK

Att lära sig och använda hemspråket är grunden för att lära sig andra språk. Hemspråket kallas även känslornas och tankarnas språk. Därför är det viktigt att föräldrarna använder sina hemspråk med barnet och att barnet får svara på samma språk.

Två- och flerspråkighet främjar barnets förmåga att lära sig saker men språkkunnighet främjar särskilt inlärnigen av nya språk. Att använda det egna hemspråket stöder en positiv utveckling av barnets identitet och uppskattningen för den egna kulturen.

DE FÖRSTA STEGEN

- Använd modigt ditt eget språk alltid då det är möjligt.
- Visa och berätta om lekar och ramsor från din barndom.
- Med hjälp av barnböcker kan du diskutera och hitta på historier på vilket språk som helst.
- Man kan lyssna på främmande språk även om man inte förstår dem. Det är bra att veta på hur många olika sätt man kan säga eller skriva samma sak.

FÖR YRKESUTBILDADE

- I barngruppen är det viktigt att se och höra olika språk, även i enspråkiga grupper.
- Vi har alla lika värdefulla språk. Stöd barnets användning av hemspråket till exempel genom att visa intresse. Vilket språk pratar barnet med föräldrarna eller mor- och farföräldrarna?
- Föräldrarna kan komma till daghemmet och berätta om barnets språk, läsa sagor eller banda in ett språkprov där hemma.
- Gör bibliotekstjänsterna bekanta för alla. I många länder kan bibliotekstjänsterna vara avgiftsbelagda.
- Förhandla med ditt bibliotek om utbudet på flera språk.

ETT HOPP FRAMÅT

- Ordna trevliga läs- eller sagostunder för ditt barn. Be andra i familjen att delta. Du behöver inte alltid läsa eller berätta själv.
- Berätta och läs traditionella sagor och berättelser från din kultur.
- Fråga på biblioteket om barnets favoritbok eller andra böcker finns på ditt språk.

BÖCKER UTAN ORD BERÄTTAR EN HISTORIA PÅ ALLA SPRÅK

Böcker utan text, tysta eller ordlösa böcker innebär böcker vars historia endast berättas med hjälp av bilder. En ordlös bok är inte samma sak som textfria pappböcker för spädbarn. Bilderna i en ordlös bok utgör en tydlig berättelse. Berättelsen kan tolkas själv eller så kan den läsas upp på det egna språket. Till exempel är Sanna Pelliccionis bildbok "Meidän piti lähteä" (2018) en ordlös bok.

3. BERÄTTA DIN HISTORIA OCH LÅT ANDRA BERÄTTA

Berättelser formar våra liv och identiteter. Vi lever hela vår vardag omgivna av berättelser. Även inläringen sker oftast via berättelser. För barn är berättelser ett effektivt och ofta det enda sättet att förstå och behandla saker. Eftersom även minnen är berättelser spelar de en stor roll för vår identitet. Det sägs att livet är en berättelse eller en rad av berättelser. Via berättelser lär sig barnet om det omkringliggande samhället och berättar om sig själv och vad som händer i deras liv. Både verkliga och fiktiva berättelser är viktiga. För barn är det nästan samma sak.

DE FÖRSTA STEGEN

- Teman och möjligheter för berättelser finns överallt. Börja med något helt vardagligt.
- Berätta historier från din barndom eller om då barnet var mindre.
- Har du märkt att många föremål i hemmet har egna historier: varifrån har de kommit, vad används de för, vad påminner de om?
- Lyssna till barnet och uppmuntra barnet att berätta mera. Du kan även fortsätta barnets historia och uppmuntra till att fortsätta efter att du har slutat.
- Placera ut böcker i barnets vardagsmiljö och låt barnet hålla på med böckerna.

FÖR YRKESUTBILDADE

- På många bibliotek finns lokaler där det går att ordna en föräldrakväll. På föräldrakvällen kan man presentera bibliotekstjänsterna eller läsa barnböcker för föräldrarna.
- Ordna upplevelserika läsupplevelser för föräldrarna till exempel som sagostigar.
- Ge föräldrarna idéer hur de kan göra dagens händelser till en berättelse och hur de kan diskutera utifrån en bok.

ETT HOPP FRAMÅT

- För barnet är många saker lek och det är lätt för barnet att leva sig in genom lek. Uppmuntra barnet till att leka och sätta ord på lekens händelser. Du kan skriva upp leken och läsa upp texten senare.
- Sammanställ och läs familjehistorier: vilken är historien bakom barnets namn, vad hände då barnet föddes, hurdan var den första dagen på dagis eller vad hände då barnet sade sitt första ord.
- Läs för barnet. Du kan börja med vad som helst som finns där hemma: recept, reklamblad och dagstidningar innehåller mycket material.

SAGOTERING

Vid sagotering berättar barnet en historia som den vuxna skriver ner ord för ord. Den vuxna styr inte berättelsen utan barnet får berätta fritt. Efter berättandet läser den vuxna upp sagan för barnet och gör de ändringar som barnet önskar. Till sist kan barnet illustrera berättelsen. Mer information om sagotering finns till exempel på Lapset kertovat ry:s webbplats.

4. LÄSESTUNDEN, DEN BÄSTA STUNDEN!

Läsestunden visar för barnet att det är viktigt att läsa och att det ger glädje. Intresset för läsandet uppstår redan innan barnet själv kan läsa och attityderna mot läsandet är enklast att påverka under de tidiga åren. Intresset för att läsa och för böcker byggs upp av många saker: av trevliga läsestunder, av möjligheten att bekanta sig med intressant och mångsidigt läsmaterial samt av den vuxnas sätt att läsa och förhålla sig till läsandet och litteratur. Vid läsestunden lär sig redan små barn mycket om hur man gör med läsandet. De börjar till exempel förstå betydelsen av att vända sida och i vilken riktning man läser, sambandet mellan bild och text och de lär sig till och med identifiera bokstäver och ord. Viktigt vid de gemensamma läsestunderna är en lugn samvaro och att dela en intressant upplevelse.

DE FÖRSTA STEGEN

- Det finns inte ett enda rätt sätt att skapa en läsestund. Ställ upp ett lämpligt mål. Läsestunden kan till en början vara bara fem minuter eller så kan man använda flera dagar för en bok.
- Lugna ner inför läsestunden. Då blir också barnet lugnare.
- Tänk på när och var det passar bäst för er familj att läsa. Det är enklast om läsestunden blir rutin. Passar det bäst med en läsestund innan läggsdags, i bussen, på pottan eller då det är tråkigt?
- Läsestunden kan vara bara läsande eller också kan det ingå en verksamhet. Även böckerna är olika.

FÖR YRKESUTBILDADE

- Berätta för föräldrarna om barnet läsestunder på daghemmet: vilka böcker gillar barnet och vilka figurer gläder barnet.
- Barnen tycker om att lyssna till varandra. Barnen kan låtsasläsa böcker för varandra som vuxna tidigare läst för dem.
- De stora skolbarnens läsebesök gör alla glada.
- Någon aktivitet kan vara kopplad till den historia som en vuxen läser. Man kan till exempel komma överens om att stampa med foten eller klappa i händerna då man hör ett visst ord.

ETT HOPP FRAMÅT

- Tänk på alternativa sätt att genomföra läsestunden. Övrraska barnet till exempel med en ljudbok som ni lyssnar på tillsammans. Många barn tycker att det är roligt att se en film som gjorts efter boken.
- Uppmuntra storasyskonen att läsa för de mindre. Det är nyttigt för båda två.
- På biblioteken ordnas regelbundet sagostunder för barn och familjer.
- Anteckna de böcker ni läst och era läsupplevelser.
- Diskutera med barnet om favoritböckerna och hjälp barnet välja intressanta böcker. Ta er tid att diskutera böckerna och bekanta er med dem.

HYLLAN MED KVÄLLSSAGOR

Hyllan med kvällssagor är en boksamling till exempel i daghemmets tambur där barnet kan låna böcker för kvällssaga där hemma. Barnen kan dela med sig av upplevelsen nästa morgon i gruppen. Då är det ännu enklare och mer motiverande att välja bok för nästa kväll. Biblioteken hjälper gärna till med att leta upp lämpliga böcker.

5. BOKEN ÄR EN DÖRR TILL NYA VÄRLDAR

Att bekanta sig med böcker genom att läsa eller lyssna är till nytta för barnet på många sätt. Av fiktiva historier lär sig barnen om relationer eller också kan de föreställa sig hur de agerar i olika situationer. Att leva sig in i bekanta saker hjälper barnet att förstå varandra och ökar barnets empatiförmåga. Faktaböcker lär ut om rymden, bilar, bakning och andra intressanta teman. Att lyssna till fantasihistorier främjar barnets förmåga att tåla osäkerhet och förhålla sig positivt till ändringar. Då man har läst eller hört en historia om till exempel en talande bil eller en människoliknande robot känns ändringarna i de verkliga livet små.

Som bäst ger boken överlevnadsfärdigheter, förmågan att hantera osäkerhet samt känslor av sorg och glädje. Boken tröstar, överraskar och ger barnet säkerhet.

DE FÖRSTA STEGEN

- Läs böcker om ämnen som intresserar eller är aktuella för barnet, såsom att gå och lägga sig, använda pottan eller få ett småsyskon.
- Följ med barnet under läses-tunden. Det lönar sig att upprepat läsa böcker som barnet tycker om.
- Låt barnet själv välja bok bland de alternativ som du erbjuder.

ETT HOPP FRAMÅT

- Bekanta er med bilderna i boken och titta på vad som är bekant eller främmande.
- Avbryt historien emellanåt och fråga barnet om hur den kunde fortsätta.
- Bekanta dig med barnlitteraturen och börja till exempel följa en blogg om barnböcker.

FÖR YRKESUTBILDADE

- Läsandet behöver inte vara allvarligt! Det går att spexa med läsandet: läs tillsammans fast under bordet!
- Fundera på sätt att inspirera barnet att läsa även där hemma: Läspass och böcker som barnet lätt kan låna hem från daghemmet eller ett läsemjukdjur som kommer hem till barnet kan motivera till läsandet.
- Låt historien bli vild och leta upp utomstående aktörer tillsammans med vilka ni kan bygga upp en rolig verksamhet kring berättelsen och boken. Till exempel hälsovårdscentraler, rådgivningar, museer, ordkonstnärer, läsmormödrar och idrottsföreningar.

FANTASIN SPELAR ROLL

Genom att läsa kan vi ändra världen, eftersom läsandet utvecklar vår fantasi och hjälper oss att vidga våra tankar. Albert Einstein har sagt att fantasin är mer viktig än kunskap eftersom vi med hjälp av fantasin kan förbereda oss och utveckla saker som vi inte ännu mött eller som vi inte känner till. Genom att leva oss in i historier upplever vi helt nya världar och utvecklar våra tankar. Att läsa är som ett gym för hjärnan precis som gympa utvecklar de övriga musklerna. Läsandet hjälper oss märka saker som kan förändras i dagens värld och får oss att tro på ändringens möjligheter. Å andra sidan kan läsandet hjälpa oss glömma vardagens bekymmer och ge oss ork. Ibland kan vi hitta lösningar i en berättelse på olika små och stora problem. Visste du att många innovatörer läser sagor och fantasi-litteratur just därför? Ju mer vi läser desto mer vidsynta och flexibla blir vi.

TILL SIST

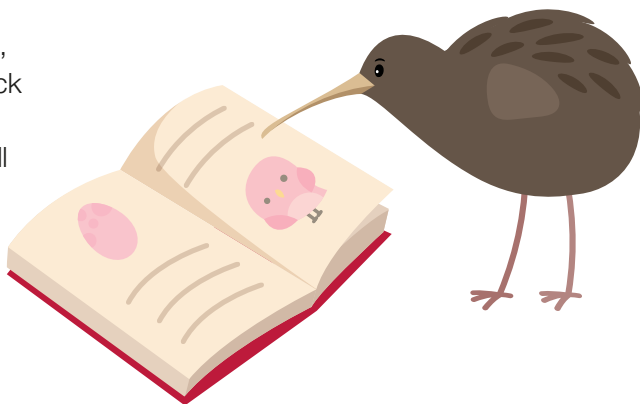
Det var en gång en läsglädje som bodde i ett fjärran land. På morgonen tuggade den på paffböcker och byggde torn med böcker. På dagen läste den spännande historier och levde sig in i prinsarnas, feernas och tomtarnas värld. Läsglädjen njöt av historier, men saknade något mer. Den saknade sällskap. Läsglädjen ville diskutera med andra om de historier den upplevt och se gnistan tändas i andras ögon.

En dag packade läsglädjen sina allra käraste böcker och flög över berg och dalar till människorna. Den träffade människor på gråa kontor och läste rapporter, rapporter och fler hundrasidiga rapporter med dem. Läsglädjen kände att huvudet exploderar av all information. De människorna var för stressade för att lyssna till läsglädjens historier.

Läsglädjen flög ut genom fönstret, gick runt på gatan och hamnade på ett daghem, fullt med barn. Läsglädjen var förundrad. Så mycket energi: glada barn, uttråkade barn, kinkiga barn och vilda barn! Läsglädjen gick runt bland dem. Läsglädjen undersökte barnens näsor, kinder, fingrar och öron. Till sist tog läsglädjen fram sin bok.

Vände på bladen i sina favoritböcker, viskade småsagor, fnittrade i barnets öron och lockade alla med sig. Till sist började det gnistra i ögonen även på det allra kinkigaste barnet. Vilka spännande historier läsglädjen berättade, och vilka lustiga bilder! Läsglädjen svingade barnen omkring i sagornas stjärnregn och flög med dem till nya och nyare sagor.

Då dagisets personal kallade på barnen för att äta och sova, följde läsglädjen med barnen. Den lyssnade lyckligt till deras diskussioner kring matbordet om kaniner, drakar och viktiga händelser. Efter maten gäspade barnen, men ville inte sova dagsömn. Läsglädjen bad alla vila sig och började berätta sagan om världens minsta jätteelefant. Läsglädjen lugnade barnen med sagans fjädrar så att de somnade sött, och lade sig sedan ner bredvid dem, trött och förnöjd. Läsglädjen hade hittat hem.

Undervisnings- och
kulturministeriet

UNIVERSITY
OF TURKU

Erasmus+

Dyk in i berättelsen Utgivare Åbo stad, Universitetsgatan 27, 20100 Åbo

Arbetsgruppen Juli-Anna Aerila, Åbo universitet • Sanna Hernelahti, Leena Hiltunen och Laura Luukkonen, Åbo stad

Layout Mainostoimisto KMG Turku

